

Raadsvoorstel

Zaaknummer 1797776

Onderwerp: Samenwerkingsagenda VHL-PU & Bestuursovereenkomst Wind Vijfheerenlanden – Provincie Utrecht

Vergaderdatum raad: 24 september 2026

Geheim: Nee

Steller: Ivo Walenbergh

Portefeuillehouder: Wethouder Van Montfoort

Beslispunten

1. In te stemmen met het aangaan van de Samenwerkingsagenda Vijfheerenlanden – Provincie Utrecht door het college van B&W;
2. In te stemmen met het aangaan van de Bestuursovereenkomst Wind Vijfheerenlanden – Provincie Utrecht door het college van B&W.

Voorgeschiedenis

In 2020 werd de pas gefuseerde gemeente Vijfheerenlanden geconfronteerd met een substantiële financiële tegenvaller van € 92 miljoen. Dit was het gevolg van een langslappende procedure bij één van de fusiepartners die leidde tot een forse schadeclaim. De investeringsruimte van Vijfheerenlanden was hiermee verdwenen.

Om de schade voor deze jonge gemeente te beperken, hebben het ministerie van BZK en Provincie Utrecht zich achter Vijfheerenlanden geschaard. Zij hebben constructief meegedacht over de wijze waarop investeringsprogramma's, beleidsspeerpunten en subsidies van rijk en provincie verbonden kunnen worden aan de opgaven en ambities van Vijfheerenlanden. Dit resulteerde in de Propositie Vijfheerenlanden –een hernieuwd perspectief–, waarin zoekrichtingen zijn verkend en prioriteiten zijn vastgelegd.

In 2025 is door de gemeente Vijfheerenlanden de tussenbalans opgemaakt. Hoe sluiten onze doelen van toen aan op de uitdagingen van nu en de toekomst? Vijfheerenlanden wil lokaal, regionaal, provinciaal en landelijk blijven bijdragen aan ruimtelijke groei. Daartoe heeft de gemeente de Propositie 2025 opgesteld, waarin welzijn, duurzaamheid en kwaliteit van leven van onze inwoners, 'De juiste balans voor het goede leven in Vijfheerenlanden', centraal staan (zie raadsinformatiebrief d.d. 12 juni 2025). De tussenbalans op de brede gebiedsinzet is een overzicht van de ruimtelijke impact van de gewenste groei waarin samenwerking met andere overheden, partners en inwoners essentieel is. In de herijking zijn aanvullende opgaven, die in 2021 niet waren voorzien, zoals een aanvullende opgave op wind, benoemd.

Deze propositie op de brede gebiedsinzet is aan Gedeputeerde Staten van provincie Utrecht gericht als reactie op de Tussenbalans II (zie raadsinformatiebrief d.d. 12 juni 2025) waarin wij op basis van onze brede tussenbalans, de ruimtelijke propositie Vijfheerenlanden 2025, voldoende openingen zagen om onze afspraken over een gezamenlijke brede gebiedsinzet te herijken. Daarbij kunnen provincie en gemeente elkaar versterken in relatie tot onze gedeelde ambities op het gebied van verduurzaming, CO2-reductie, woningbouw, werken, mobiliteit en leefbare dorpen. We denken dat in een herijkte brede gebiedsinzet ook ruimte ontstaat voor additionele opgaven op genoemde thema's. Gedeputeerde Staten heeft hierop als reactie gezonden (zie raadsinformatiebrief d.d. 15 juli 2025, kenmerk 1642201) deze samenwerking per portefeuille te willen onderzoeken.



Provincie Utrecht en gemeente Vijfheerenlanden hebben het afgelopen jaar op basis van een totaaloverzicht van opgaven inzichtelijk gemaakt waar ambities en belangen overeenkomen en op welke wijze hierop samengewerkt kan worden. Hierin is de reikwijdte van de gemeentelijk inzet op wind zoals besproken in het opiniërende debat m.b.t. de Ruimtelijke Propositie 2025 (commissie RWD, 20 mei 2025) de basis geweest. De voor de gemeente belangrijke ruimtelijke thema's zijn hierin vertaald naar concrete projecten en werkwijzen die bijdragen aan een versnelde realisatie. Dit heeft geleid tot de voorliggende samenwerkingsagenda op de diverse ruimtelijke thema's.

Samenvatting van de gebeurtenissen en afspraken in dit kader:

- Schadeclaim € 92 miljoen (dec 2020).
- Propositie Vijfheerenlanden, Een hernieuwd perspectief, waarin zoekrichtingen zijn verkend en prioriteiten zijn vastgelegd (17 juni 2021).
- Constatering door provincie Utrecht dat het RES U16 bod van 1,8 TWh niet wordt behaald en keuze gebieden projectbesluiten windenergie provincie Utrecht (Statenbief 14 januari 2025).
- Reactie aan de provincie op de aanvullende opgave wind, gebaseerd op een brede gebiedsinzet uitgewerkt in de Ruimtelijke Propositie VHL 2025 (raadsinformatiebrief 12 juni 2025).
- Reactie provincie, waarin VHL vertrouwen krijgt om zelf haar bod te realiseren en waarin de provincie aangeeft tot integrale bestuurlijke afspraken te willen komen (raadsinformatiebrief 15 juli 2025). Het college vraagt, zoals toegezegd, of de gemeenteraad kan instemmen met het behaalde resultaat (24 september 2026).

Inleiding

Tijdens de raadsvergadering van 30 september 2024 heeft de gemeenteraad opdracht gegeven voor de uitvoer van een project-m.e.r. in afstemming met drie toen nog op te richten Lokaal Besturen Wind (LBW's) voor de zoekgebieden wind 10, 12 en 14 langs de A2. Het ecologisch onderzoek is inmiddels bezig en de vervolgstappen worden verder uitgewerkt. Hoewel er vanuit de gemeenteraad geen harde deadlines of minimaal op te wekken hoeveelheid duurzame energie als doelstelling is meegegeven aan de LBW's, is er vanuit de provincie Utrecht wel behoefte aan een concrete planning en een duidelijke doelstelling voor de hoeveelheid op te wekken duurzame energie.

De reden hiervoor is dat ondanks dat de gemeente Vijfheerenlanden haar RES bod gestand doet, het gezamenlijke RES bod van de gemeenten en de provincie Utrecht niet wordt behaald.

Deze aanvullende opgave op windenergie heeft invloed op de brede gebiedsinzet binnen de ruimtelijke opgave gemeentebreed. Daarom is door de gemeenteraad opdracht gegeven aan het college om naast de inzet op wind ook afspraken te maken op meerdere ruimtelijke thema's, waarbij de propositie 2025 als onderlegger is gebruikt (raadsinformatiebrief d.d. 15 juli 2025).

Samen met de provincie Utrecht is afgelopen jaar verkend hoe sneller tot uitvoering van ruimtelijke opgaven in de gemeente kan worden gekomen. Op basis van de opgaven en ambities is inzichtelijk gemaakt waar ambities en belangen van gemeente en provincie overeenkomen en op welke wijze we hierop willen samenwerken. Dit heeft geleid tot een Samenwerkingsagenda Vijfheerenlanden – Provincie Utrecht, met daarin integrale bestuurlijke afspraken over onze gezamenlijke opgaven. Deze agenda ligt voor ter instemming.

De Samenwerkingsagenda en de bestuursovereenkomst scheppen een duidelijk beeld van de



wederzijdse verwachtingen en zijn een steun voor de gemeente om haar ruimtelijke doelstellingen (sneller) te bereiken.

Zoals toegezegd vraagt het college of de gemeenteraad kan instemmen met het resultaat voordat de samenwerking wordt aangegaan

Als de raad instemt met beide overeenkomsten, zal het college de overeenkomsten met de provincie aangaan en uitvoering geven aan de inhoud van de overeenkomsten. Daarmee houdt de gemeente de regie voor de ontwikkeling van windenergie in de gemeente en zetten we tegelijkertijd stappen met de provincie op verschillende ruimtelijke thema's.

Beoogd effect

De gezamenlijke inzet van provincie Utrecht en gemeente Vijfheerenlanden op het realiseren van meerjarige doelstellingen op een groot aantal ruimtelijke thema's.

Het realiseren van versnelling in het onderzoek naar mogelijke opwek van windenergie in de daarvoor aangemerkte zoekgebieden.

Argumenten

1.1 Met het aangaan van de Samenwerkingsagenda maakt de gemeente duidelijke afspraken met de provincie over de gezamenlijke inzet op ruimtelijke thema's.

Op de thema's 'vitale steden en dorpen', 'energietransitie', 'duurzame bereikbaarheid', 'landschap, groen en water' en 'economie en werken' zijn de gemeentelijk uitvoeringsdoelstellingen benoemd en concreet gemaakt. De doelstellingen komen voort uit de Omgevingsvisie Vijfheerenlanden, Ruimtelijke Propositie Vijfheerenlanden en de diverse dorps(woon)visies en gebiedsvisies. Per onderwerp worden afspraken benoemd waar gemeente en provincie zelfstandig of gezamenlijk op in zetten. De afspraken zorgen voor een heldere wederzijdse verantwoordelijkheid en helpen de gemeente actief ruimtelijke doelstellingen te behalen.

1.2 De afspraken per thema zorgen voor gewenste procesversnelling.

De opgenomen afspraken zorgen voor specifieke themagewijze versnelling op samenwerkingen met de Provincie Utrecht. Bijvoorbeeld door het opnemen van gewenste uitbreidingslocaties ten behoeve van de vitaliteit van dorpskernen.

1.3 Op het gebied van mobiliteit ondersteunt provincie de gemeente met noodzakelijke netwerkversterkingen

De gemeentelijke groei heeft grote invloed op het wegennet. In de Samenwerkingsagenda is een aantal concrete acties en maatregelen opgenomen ter verbetering van de bereikbaarheid van de gemeente, waaraan gewerkt gaat worden. Zo neemt de provincie de gemeentelijke wens voor een volwaardig knooppunt Everdingen (rijkswegen A27, A2) mee bij haar inbreng richting het Rijk. Daarnaast neemt de provincie de verbinding Leerdam-A27 (randweg Nieuwland) mee in de onderzoeken voor een volgende actualisatie van het netwerkperspectief provinciale wegen.

1.4 De provincie ondersteunt met expertise en inzet van subsidies.

Vanuit de provincie is er op verschillende thema's toegezegd om te ondersteunen met expertise. Gezien de krappe bezetting op sommige afdelingen van de gemeente kan dit helpen om bepaalde ruimtelijke- en vergunningsvraagstukken sneller af te handelen.



1.5 Het aangaan van overeenkomsten is een collegebevoegdheid maar gezien het grote gemeentelijke belang op ruimtelijke ontwikkeling wordt instemming gevraagd aan de raad.

In de commissie van 20 mei 2025 heeft het college met de commissie de mogelijkheden voor een brede gemeentelijk inzet m.b.t. de Ruimtelijke Propositie 2025 opiniërend besproken. Hierin is de reikwijdte van de gemeentelijk inzet op wind meegegeven aan het college voor het maken van (concept)afspraken met de provincie. Het doel van deze inzet is het bevorderen en versnellen van de ruimtelijke ontwikkelingen in Vijfheerenlanden. De gewenste hernieuwde samenwerking tussen gemeente en Provincie heeft een groot belang voor de realisatie van noodzakelijke ruimtelijke ontwikkelingen binnen de gemeente zoals de inzet op nieuwe mobiliteitsverbindingen en een gezamenlijke lobby richting het rijk. Op 15 juli 2025 is met een raadsinformatiebrief toegezegd dat het resultaat van deze besprekingen (d.w.z. de concept-bestuursovereenkomst over de brede gebiedsinzet incl. de energieopgave) ter vaststelling worden voorgelegd aan de raad gezien deze grote belangen. Met het voorstel wordt invulling gegeven aan de toezegging.

2.1 Met het aangaan van de bestuursovereenkomst wind legt de gemeente een beoogde opwek vast voor de zoekgebieden wind. Dit geeft de lokale besturen wind (LBW's) een duidelijke doelstelling.

De door de gemeente opgerichte LBW's krijgen met het aangaan van de overeenkomst een gerichte doelstelling voor de opwek van duurzame energie. Dit biedt hen meer houvast in het verder invullen van de opdracht van de LBW's en het doorlopen van het project-m.e.r. proces.

2.2 Met het vastleggen van de beoogde duurzame opwek wind en de tijdsplanning daarvoor zet de gemeente concrete stappen in het halen van haar duurzaamheidsdoelstellingen.

De gemeente heeft als doelstelling 95% CO2 reductie te realiseren in 2050 ten opzichte van 1990. Daarnaast draagt de gemeente bij aan de RES doelstellingen.

2.3 De overeenkomst is gericht op de kansrijke zoekgebieden wind (10 en 14 uit de plan-m.e.r.).

De bestuursovereenkomst wind legt de focus op de zoekgebieden 10 en 14 langs de A2. Voor zoekgebied 12 (Autena) is uit een financiële studie gebleken dat daar geen rendabel wind project gerealiseerd kan worden. Daarnaast is met mogelijke initiatiefnemers gesproken die ook geen heil zien in ontwikkelingen in zoekgebied 12. Dit zoekgebied hoeft daarom niet verder meegenomen te worden in de verdere project-m.e.r. onderzoeken. Dit levert de gemeente een kostenbesparing op.

2.4 Het betrekken van potentiële projectontwikkelaars is een logische stap in het project-m.e.r. proces.

Voor het ecologisch onderzoek en de berekeningen voor geluid en slagschaduw zullen bepaalde voorkeursalternatieven moeten worden opgesteld. Door potentiële projectontwikkelaars bij het proces te betrekken, kunnen deze in samenspraak met de LBW's worden uitgewerkt.

2.5 Het aangaan van de bestuursovereenkomst is een bevoegdheid van het college.

Op 15 juli 2025 (raadsinformatiebrief) is toegezegd dat het eindresultaat van de besprekingen (d.w.z. de concept-bestuursovereenkomst over de brede gebiedsinzet incl. de energieopgave) ter vaststelling worden voorgelegd aan de raad. Met het voorstel wordt invulling gegeven aan deze toezegging.

Kantttekeningen

2.1 De bestuursovereenkomst wind begrenst deels de ruimte die de gemeente heeft om invulling te geven aan de opgave voor de zoekgebieden wind.

Het vaststellen van een planning, doelstelling en het betrekken van initiatiefnemers legt enige beperkingen op aan het door de gemeenteraad ingerichte proces met de LBW's. Tegelijkertijd



helpen al deze stappen wel tot realistische, uit te werken en te onderzoeken scenario's voor de project-m.e.r.

Risicoparagraaf

1.1 Het niet aangaan van de samenwerkingsagenda vertraagt mogelijk gewenste ruimtelijke ontwikkelingen in de gemeente.

De totstandkoming van beide overeenkomsten is het gevolg van intensieve samenwerking tussen de gemeente en provincie. Het geeft kansen voor de gemeente om invulling te geven aan de bevindingen in de brede tussenbalans Ruimtelijke propositie 2025.

2.1 Het niet aangaan van de bestuursovereenkomst wind met de provincie leidt waarschijnlijk tot een aanwijzingsbesluit van de provincie voor de wind opgave.

De provincie is het bevoegd gezag voor het vergunnen van windprojecten met een vermogen van 15 megawatt of meer. Met het aangaan van de overeenkomst plaatsen zij deze bevoegdheid bij de gemeente. Bij het niet aangaan van de overeenkomst is het waarschijnlijk dat zij deze bevoegdheid zelf gebruiken om een windproject in de gemeente Vijfheerenlanden te vergunnen.

2.2 Uit de project-m.e.r. kan blijken dat er in de aangewezen zoekgebieden geen of onvoldoende ruimte is voor de opwek van windenergie om de beoogde doelstelling van 80 GWh te halen.

Het project-m.e.r. kan uitwijzen dat de impact op mens en/of natuur te groot is.

2.3 Het aanpassen van de opdracht voor de LBW's kan op weerstand stuiten bij de LBW's.

Zoals hierboven beschreven wordt de opdracht voor de LBW's aangepast. Dit kan mogelijk verkeerd vallen bij de inwoners die onderdeel uitmaken van de LBW's.

Kansen

1.1 De nauwere samenwerking met de provincie op bepaalde ruimtelijke thema's kan ook positieve effecten hebben op thema's die buiten de overeenkomsten vallen.

Door uitvoering van de Samenwerkingsagenda ontstaat bij beide partijen kennis over de andere organisatie, hierdoor zal men elkaar ook beter weten te vinden in de toekomst. Zo kan op toekomstige thema's ook beter samengewerkt worden.

2.1 De provincie raakt nauwer betrokken bij de windopgave waardoor zij ook beter kunnen assisteren.

De provincie heeft veel ervaring met grote windprojecten aangezien zij hier in meerdere gemeenten mee bezig is. Door hen nauwer te betrekken bij het windproject kunnen zij beter assisteren op het gebied van lokaal eigendom, aansluitmogelijkheden enz.

Gevolgen voor mensen met een beperking

Dit besluit heeft geen gevolgen voor mensen met een beperking.

Betrokkenheid pers

Informeren via besluitenlijst.

Financiële paragraaf

Het aangaan van de overeenkomsten heeft geen financiële gevolgen.



Participatieparagraaf

De gemeente informeert de LBW's over de afspraken die gemaakt worden met betrekking tot de ontwikkelingen rondom windenergie in Vijfheerenlanden. Zij krijgen ook in de verdere uitvoering van de Bestuursovereenkomst Wind een rol.

Duurzaamheidsparagraaf

De Samenwerkingsagenda bevat meerdere ruimtelijke vraagstukken die in de verdere uitwerking ook een bepaald duurzaamheidsaspect met zich meebrengen. Die aspecten zijn in dit stadium nog niet uitgewerkt. De bestuursovereenkomst wind bevat een doelstelling voor de hoeveelheid duurzame energie die in de gemeente moet worden opgewekt en binnen welk tijdspad dit moet

gebeuren. Met deze opwek van duurzame energie, zorgt de gemeente ook voor een significante reductie in de uitstoot van CO₂.

Communicatieparagraaf

Niet van toepassing.

Het college van burgemeester en wethouders van de gemeente Vijfheerenlanden,

de secretaris,

de burgemeester,

W.J. (Judith) de Jonge

S. (Sjors) Fröhlich

Bijlagen

1. Bestuursovereenkomst gemeente Vijfheerenlanden en provincie Utrecht
2. Samenwerkingsagenda Vijfheerenlanden – Provincie Utrecht

